

Оглядове досьє
щодо вітчизняного та зарубіжного досвіду
визначення правового режиму майна загальносоюзних громадських
об'єднань (організацій) колишнього Союзу РСР*

Анотація. В оглядовому досьє узагальнено досвід законотворчої діяльності щодо правовідносин, які врегульовані у проекті Закону України «Про правовий режим майна загальносоюзних громадських об'єднань (організацій) колишнього Союзу РСР» (реєстр. № 6420 від 10.12.2021). У контексті дослідження відповідності ідеї законопроекту євроінтеграційним і міжнародним зобов'язанням України через рішення ЄСПЛ розкрито положення статті 1 Протоколу до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року. Розглянуто підходи до правового регулювання права власності на майно професійних спілок і майно загальносоюзних громадських об'єднань (організацій) у країнах колишнього Союзу РСР та державах-членах Європейського Союзу.

I. Основна частина

1.1. Досвід законотворчої діяльності в Україні щодо правовідносин, які врегульовані у проекті Закону України «Про правовий режим майна загальносоюзних громадських об'єднань (організацій) колишнього Союзу РСР» (реєстр. № 6420 від 10.12.2021) (далі – проект Закону)

Національним законодавством не визначено суб'єктів права власності на майно, розташоване на території України, що перебувало у віданні, володінні та / або користуванні загальносоюзних громадських об'єднань (організацій) колишнього Союзу РСР станом на 24.08.1991 р.

Однак нормативно-правовими актами, якими регулюється означена сфера, встановлено, що таке майно є загальнодержавною власністю, а право розпорядження цим майном у процесі приватизації та повноваження орендодавця майнових комплексів підприємств й організацій здійснює Фонд державного майна України.

Законотворче врегулювання правового режиму майна загальносоюзних громадських об'єднань (організацій) колишнього Союзу РСР, зокрема профспілок, розпочалося із прийняття постанов Верховної Ради України «Про майнові комплекси та фінансові ресурси громадських організацій колишнього Союзу РСР» від 10.04.1992 р. № 2268-ХІІ та «Про майно загальносоюзних громадських організацій колишнього Союзу РСР» від 04.02.1994 р. № 3943-ХІІ, якими передбачено лише тимчасове врегулювання цього питання.

Відповідно до відомостей офіційного вебпорталу Верховної Ради України з метою врегулювання означених правовідносин було розроблено такі законопроекти:

➤ проект Закону «Про визначення суб'єктів права власності на розташоване на території України майно загальносоюзних громадських об'єднань (організацій)

колишнього Союзу РСР» (№ 5465 від 13.07.2000) (далі – законопроект № 5465), яким пропонувалося віднести визначення суб'єктів права власності на майно загальносоюзних громадських об'єднань (організацій) колишнього Союзу РСР до повноважень Кабінету Міністрів України за поданням міжвідомчої комісії, склад та порядок якої визначає Кабінет Міністрів України. За результатами встановленої процедури пропонувалося приймати рішення щодо того, чи майно залишається в державній власності, чи відноситься відповідно до власності громадських організацій України або спільної часткової власності держави та громадських організацій України;

➤ проект Закону «Про визначення суб'єктів права власності на розташоване на території України майно загальносоюзних громадських об'єднань (організацій) колишнього Союзу РСР» (№ 5465-2 від 28.03.2001, альтернативний) (далі – законопроект № 5465-2), яким запропоновано подібний до законопроекту № 5465 підхід визначення суб'єктів права власності з деякими відмінностями, а саме: питання прийняття рішення визначення суб'єктів права власності передано до відповідних судових органів за поданням органу, визначеного Кабінетом Міністрів України; майно республіканських громадських об'єднань (організацій) та їх регіональних організаційних структур зі статусом юридичних осіб у колишній Українській РСР визнається власністю відповідних громадських організацій України; дія законопроекту не поширюється на майно колишніх загальносоюзних творчих спілок Союзу РСР;

➤ проект Закону «Про визначення суб'єктів права власності на розташоване на території України майно загальносоюзних громадських об'єднань (організацій) Союзу РСР» (№ 1093 від 24.05.2002), який аналогічний за змістом законопроекту № 5465-2;

➤ проект Закону «Про визначення суб'єктів права власності на розташоване на території України майно загальносоюзних громадських об'єднань (організацій) Союзу РСР» (№ 1093-1 від 11.07.2002, альтернативний), який аналогічний за змістом законопроекту № 5465;

➤ проект Закону «Про визначення суб'єктів права власності на розташоване на території України майно загальносоюзних громадських об'єднань (організацій) колишнього Союзу РСР» (№ 1093-д від 06.04.2005), яким передбачено: судовий порядок визначення суб'єктів права власності на розташоване на території України майно загальносоюзних громадських об'єднань (організацій) колишнього Союзу РСР за позовом органу, уповноваженого Кабінетом Міністрів України, або набувачем цього майна; визнання права власності на майно за колишніми республіканськими та регіональними громадськими об'єднаннями (організаціями) зі статусом юридичних осіб, які станом на 24 серпня 1991 року не входили до складу загальносоюзних громадських об'єднань; захист прав суб'єктів, які сумлінно користуються відповідним майном у разі повернення його на державну власність;

➤ проект Закону «Про правовий режим майна загальносоюзних громадських об'єднань (організацій) колишнього Союзу РСР» (№ 4011 від 16.07.2007);

- проект Закону «Про правовий режим майна загальносоюзних громадських об'єднань (організацій) колишнього союзу РСР» (№ 1206 від 13.12.2007);
- проект Закону «Про правовий режим майна загальносоюзних громадських об'єднань (організацій) колишнього Союзу РСР» (№ 2098 від 19.02.2008);
- проект Закону «Про правовий режим майна загальносоюзних громадських об'єднань (організацій) колишнього Союзу РСР» (№ 4336 від 30.03.2016), яким пропонувалося встановити три різновиди правового режиму майна загальносоюзних громадських об'єднань та порядок витребування майна із чужого незаконного володіння;
- проект Закону «Про внесення змін до Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» (щодо визначення правового статусу майна профспілок)» (№ 10615 від 14.06.2012), яким пропонувалося визнати майно профспілок (їх об'єднань та організацій) колишнього Союзу РСР та УРСР власністю відповідних профспілкових організацій України та створених ними юридичних осіб за умови визнання ними (згідно з їх установчими документами) себе правонаступниками всеукраїнських профспілкових об'єднань (організацій) колишнього Союзу РСР;
- проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо окремих питань діяльності професійних спілок)» (№ 2681 від 27.12.2019), яким пропонувалося визнати майно профспілок, їх об'єднань колишнього Союзу РСР і УРСР державним майном.

Варто звернути увагу, що абзацом дванадцятим статті 9 Закону України «Про професійних творчих працівників та творчі спілки» визначено, що всеукраїнські творчі спілки, які діяли як юридичні особи до 24 серпня 1991 року, є правонаступниками майна відповідних творчих спілок колишнього Союзу РСР.

1.2. Відповідність ідеї законопроекту євроінтеграційним зобов'язанням України, *acquis* Європейського Союзу, актам міжнародного права

Аналіз Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, свідчить, що положення законопроекту не підпадають під дію міжнародно-правових зобов'язань України у сфері європейської інтеграції.

Правовий режим майна загальносоюзних громадських об'єднань (організацій) колишнього Союзу РСР комплексно не регулюється й не може бути врегульовано *acquis* Європейського Союзу з огляду на те, що лише декілька пострадянських країн стали членами ЄС, однак засади майнових прав юридичних осіб визначені в Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р.

Так, статтею 1 Протоколу до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі – Протокол) встановлено, що кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений свого майна інакше, як в інтересах суспільства та на умовах, передбачених законом або загальними принципами міжнародного права. Проте

попередні положення жодним чином не обмежують право держави вводити в дію такі закони, які, на її думку, є необхідними для здійснення контролю за користуванням майном відповідно до загальних інтересів або для забезпечення сплати податків чи інших зборів або штрафів¹.

Деякі аспекти досліджуваного питання знайшли своє відображення в рішенні Європейського суду з прав людини (далі – Суд) у справі «Фонд «Батьківська турбота» проти України» (заява № 5876/15), в якому Суд одногосно встановив порушення статті 1 Протоколу та дійшов висновку, що втручання в майнові права заявника, на додаток до серйозних сумнівів щодо його законності, поклато на заявника непропорційний тягар з огляду на визнання недійсним його права власності на майно за відповідних обставин. Суд наголошує, що не вбачається існування на національному рівні єдиного підходу щодо статусу майна колишніх профспілок, яке контролювалося державою та розташовувалося на території Української РСР. Вбачається, що така ситуація виникла через відсутність в Україні закону, який би регулював правовий статус майна всесоюзних громадських організацій колишнього Союзу РСР, розташованого на території України, та передбачав інвентаризацію майна таких організацій. З огляду на відсутність у національному законодавстві необхідної чіткості з цього питання, спостерігається різне тлумачення судами нормативно-правових актів і, як наслідок, відсутність єдиної судової практики².

Однак, перша та найважливіша вимога статті 1 Протоколу полягає в тому, що будь-яке втручання публічних органів у мирне володіння майном повинно бути законним. Так, перший пункт передбачає, що позбавлення власності можливе тільки «на умовах, передбачених законом», а другий пункт визнає, що держави мають право здійснювати контроль за використанням майна шляхом введення «законів». Більше того, верховенство права є одним із основоположних принципів демократичного суспільства³.

Вимога законності, яка випливає з Конвенції, означає вимогу дотримання відповідних положень національного закону і принципу верховенства права⁴. Окрім цього, Суд зазначає, що втручання держави у право особи на мирне володіння своїм майном повинно бути виправданим, а таким воно є, якщо здійснюється з метою задоволення «суспільного інтересу» та із дотриманням «справедливого балансу».

У рішенні ЄСПЛ у справі «Колишній король Греції та інші проти Греції» від 23 листопада 2000 року Суд визнав порушення статті 1 Протоколу та зазначив, що

---

¹ Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини): Міжнародний документ, Протокол від 20.03.1952. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535#Text (дата звернення: 16.01.2023)

² Case of Batkivska Turbota Foundation v. Ukraine (Заява № 5876/15). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-191964%22%5D%7D> (дата звернення: 16.01.2023).

³ Рішення Європейського суду з прав Людини Справа «Щокін проти України» (Заяви № 23759/03 та № 37943/06) від 14 жовтня 2010 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_858#Text (дата звернення: 16.01.2023)

⁴ Справа «Серявін та інші проти України» від 10 лютого 2010 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_672#Text (дата звернення: 16.01.2023)

вилучення у заявників їхнього майна завдало їм шкоди й порушило справедливий баланс між необхідністю захисту приватної власності і суспільними інтересами⁵.

1.3. Підходи правового регулювання права власності на майно професійних спілок та майно загальносоюзних громадських об'єднань (організацій) в країнах колишнього Союзу РСР та державах-членах Європейського Союзу

Україна, як і більшість держав пострадянського простору, є членом Міжнародної організації праці (далі – МОП). У Резолюції Міжнародної організації праці щодо прав профспілок та їх зв'язку з громадянськими свободами (1970 р.) визначено, що свобода асоціації повинна підтримуватися вільним здійсненням інших відповідних основних прав, які включають право на захист майна профспілкових організацій, незалежно від рівня розвитку відповідної держави. Гарантії, викладені в Конвенції про застосування принципів права на організацію і на ведення колективних переговорів № 98 (1949 р.), не можуть бути ефективними, якщо вони не будуть справді визнані й захищені як частина громадянських та політичних свобод⁶.

У деяких пострадянських країнах прийнято окремі закони, що врегульовують правовий статус профспілок, зокрема їх майнові права. Статтею 30 Закону **Республіки Казахстан** про профспілки визначено, що власність профспілок утворює майно, створене, набуте чи передане їм у порядку, встановленому законодавством Республіки Казахстан. Профспілки володіють, користуються та розпоряджаються майном, що належить їм на праві власності, на користь членів профспілок⁷.

Згідно Закону **Естонської Республіки** про професійні спілки після ліквідації майно профспілки, що залишилося після задоволення усіх вимог кредиторів і внесення коштів, розподіляється відповідно до статуту профспілки. Якщо неможливо застосувати процедуру розподілу активів, передбачену у статуті, решта активів передається федерації або центральній федерації профспілок, до якої належала ця профспілка. Якщо профспілка не входила до федерації чи центральної федерації, решта активів розподіляється між профспілками аналогічної сфери діяльності чи професії⁸. Таким чином, законодавством Естонії не передбачено, що майно переходить в управління, відання або у власність держави.

Натомість, статтею 24 Закону **Литовської Республіки** про профспілки визначено, що профспілки самостійно розпоряджаються своїми коштами та

⁵ Справа «Колішнього короля Греції та інших проти Греції», від 10 червня 2001 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_007#Text (дата звернення: 16.01.2023)

⁶ 70 Years of the ILO Committee on Freedom of Association: A Reliable Compass in Any Weather. International Labour Organization – Geneva: ILO, 2022. P. 55, 127. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---normes/documents/publication/wcms_860150.pdf (дата звернення: 16.01.2023)

⁷ О профессиональных союзах: Закон Республики Казахстан от 27.06.2014 г. № 211-V ЗПК. URL: <https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/97827/116230/F1235650974/Kaz%2014%20211.pdf> (дата звернення: 16.01.2023)

⁸ Trade Unions Act. Riigikogu. Passed 14.06.2000. RT I 2000, 57, 372. URL: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/518112021001/consolide/current> (дата звернення: 16.01.2023)

майном, при ліквідації профспілки її майно передається іншому власнику в порядку, встановленому статутом профспілки або за рішенням суду. Кошти або майно профспілки, яке отримано незаконним шляхом, за рішенням суду передається у власність Литовської Республіки⁹. Отже, майно може бути передано державі за рішенням суду.

У статті 27 Закону **Республіки Білорусь** про профспілки зазначено, що вони володіють, користуються та розпоряджаються майном і фінансовими коштами профспілок відповідно до цивільного законодавства Республіки Білорусь¹⁰. Відповідно до «Положення про власність профспілок, що входять до Федерації профспілок Білорусі», затвердженого Постановою IV Пленуму Ради Федерації профспілок Білорусі (далі – ФПБ) № 6 від 8 грудня 2004 р., встановлено межі володіння, користування та розпорядження профспілковим майном членськими організаціями ФПБ, джерела його формування, суб'єктів, які здійснюють поточне управління й контроль за використанням профспілкового майна тощо¹¹. Вказаними нормативно-правовими актами не було вирішено питання щодо суб'єкта права власності на майно, що передано в радянський період у відання профспілкам, і фактично перейшло в безстрокове користування після 1991 року.

Статтею 25 Закону **Республіки Молдова** «Про професійні спілки» регламентується правовий статус майна профспілок. Зокрема визначено, що власність профспілок недоторкана, неподільна та не може бути націоналізована, присвоєна, відчужена чи керована іншими особами, зокрема органами публічної влади, без згоди власника. Профспілки та їх об'єднання володіють, користуються й розпоряджаються майном і фінансовими коштами, що належать їм на праві власності, для забезпечення виконання статутних цілей та завдань¹².

Статтею 22 Закону **Грузії** «Про професійні спілки»¹³ передбачені майнові та фінансові гарантії прав професійних спілок. Так, професійна спілка, спілка професійних спілок (асоціація) володіє й розпоряджається створеним нею майном і коштами відповідно до свого статуту та отримує прибуток від цього майна і коштів. Майно та кошти профспілки є недоторканими. Ніхто не має права розпоряджатися, конфіскувати або передавати майно і кошти професійної спілки без згоди колегіального (виборного) органу, передбаченого статутом цієї

⁹ Law of Republic of Lithuania On Trade Unions. 21 November 1991. No I-2018. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAD/TAIS.381415/> (дата звернення: 16.01.2023)

¹⁰ О Профессиональных Союзах: Закон Республики Беларусь № 1605-XII от 22.04.1992 г. URL: https://kodeksy-by.com/zakon_rb_o_professional_nyh_soyuzah.htm; Гражданский кодекс Республики Беларусь от 7.12.1998 г. № 218-3. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30415161&pos=1545;-46#pos=1545;-46 (дата звернення: 16.01.2023)

¹¹ Гладкая Е.Н. Отдельные проблемы права собственности профессиональных союзов, входящих в федерацию профсоюзов Беларуси. *Вестник Полоцкого государственного университета. Серия D, Экономические и юридические науки*. 2020. № 5. С. 119–126. URL: <https://journals.psu.by/economics/article/view/2104> (дата звернення: 16.01.2023)

¹² Законодательство в области социального партнерства (по состоянию на ноябрь 2021 года). International Labour Organization. Confederația Națională A Sindicatelor Din Moldova. Кишинэу, 2021. С. 43. URL: <http://sindicat.md/wp-content/uploads/2022/01/Legislatia-parteneriat-social-RUS.pdf> (дата звернення: 16.01.2023)

¹³ საქართველოს ორგანული კანონი პროფესიული კავშირების შესახებ 30 ნოემბერი 2018 წ. N3825-IV. URL: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4382851?publication=2#DOCUMENT:1>; (дата звернення: 16.01.2023)

професійної спілки, за винятком випадків, передбачених законодавством Грузії. Професійній спілці можуть належати: підприємства, засоби виробництва, транспорту та інформації, споруди, житлові будинки, дачні будинки, лікувальні, оздоровчі, культурно-освітні, спортивні та дитячі заклади, предмети матеріальної та духовної культури, гроші й цінні папери, приватні об'єкти, а також інше рухоме та нерухоме майно, необхідне для виконання її статутних завдань.

Однією з важливих справ щодо свободи асоціацій за комуністичного режиму була справа № 1097 щодо **Польщі**, що розглядалася Комітетом зі свободи асоціацій (Case № 1097 (Poland, lodged in 1981): The Solidarnosc trade union movement). Справа стосувалася скарг міжнародних профспілкових організацій, Міжнародної конфедерації вільних профспілок (ICFTU) і Всесвітньої конфедерації праці (WCL) щодо репресивних заходів, вжитих владою проти профспілкового руху «Солідарність», його членів і керівництва. Комітет зі свободи асоціацій (Committee on Freedom of Association) (далі – Комітет) із глибоким занепокоєнням відзначив серйозність викладених у заяві фактів, а саме: масові арешти та інтернування профспілкових діячів, загибель працівників під час сутичок із силами безпеки, звільнення членів профспілок і загальне призупинення профспілкової діяльності. Хід справи та подальша політична еволюція показують, що реалізація свободи об'єднання працівників може сприяти розвитку демократії та громадянських свобод у державі в цілому. Справа заслуговує на особливу увагу як складний випадок, який розглядався Комітетом та іншими наглядовими органами МОП. Що стосується передачі активів ліквідованих профспілкових організацій, Комітет вважає, що цю проблему необхідно вирішити з огляду на ситуацію профспілкового плюралізму. З метою дотримання принципу свободи асоціацій організації, які повинні отримати активи розпущених профспілок, можна призначати лише тоді, коли профспілковий плюралізм можна буде ефективно реалізувати на практиці. Таким чином, Комітет рекомендує уряду з огляду на цю перспективу вивчити систему передачі активів, яка дала б змогу віднести їх до справжніх правонаступників ліквідованих організацій¹⁴.

Корисним для вирішення питання щодо законодавчого врегулювання правового режиму майна профспілок в Україні може стати досвід **Албанії**. Незалежні профспілки Албанії (BSPSH) у 2009 році подали скаргу в МОП проти уряду Албанії (справа № 2733). Що стосується хронології подій, BSPSH вказує, що 5 червня 1992 року Президент Республіки видав Указ № 204 щодо активів албанських профспілок (далі – Указ 1992 року). Відповідно до Указу 1992 року профспілки за згодою розподілили між собою майно колишньої Спілки професій. Указ 1992 року був першою спробою законодавчого регулювання майна профспілок, який мав бути ратифікований парламентом. Незважаючи на те, що парламент Албанії вирішив не ратифікувати Указ 1992 року, профспілка вже

---

¹⁴ 70 Years of the ILO Committee on Freedom of Association: A Reliable Compass in Any Weather. International Labour Organization – Geneva: ILO, 2022. P. 60, 62. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---normes/documents/publication/wcms_860150.pdf (дата звернення 16.01.2023).

(станом на 1992 рік і наступні роки) стала власником майна колишньої професійної спілки та вільно ним користувалася й володіла. 6 травня 1998 року Указ 1992 року було скасовано та ухвалено Закон № 8340/1 «Свобода асоціацій, ведення колективних переговорів і трудові відносини» (Freedom of association, collective bargaining and industrial relations), який визнав албанські профспілки єдиними власниками цих активів. Законом передбачено, що договори, укладені між профспілками щодо поділу майна до дня набрання ним чинності, мають юридичну силу, якщо інше не передбачено Законом, а спори щодо таких договорів вирішуються судами. Розділ 1 Закону 1998 року передбачає, що майно профспілок, отримане в результаті реалізації Указу 1992 року, включає все рухоме та нерухоме майно та грошову вартість колишньої Професійної спілки Албанії; розділ 3 стосується перерозподілу власності профспілок у разі створення профспілок, крім існуючих; розділ 4 – нерухомого майна, заробленого профспілками; розділ 5 – землі, що належить профспілкам, а також компенсацій колишнім власникам. Проте Закон 1998 року забороняє профспілкам відчужувати майно, яким вони управляють до 31 грудня 2020 року, що демонструє готовність законодавця не передавати право власності профспілкам, а лише дає дозвіл управління окремими активами держави. Уряд робить висновок, що профспілки мають право користуватися й володіти майном, але не володіють активами нерухомого майна, оскільки вони не мають однієї із прерогатив права власності, а саме «права відчуження». Таким чином, норми Закону 1998 року мають тимчасовий характер, а його метою було врегулювання наслідків Указу 1992 року, а не запровадження регулювання на довгострокову перспективу. Жоден із його розділів не передбачає передачу власності від держави профспілкам, а в розділі 6 чітко зазначено, що законодавчий орган використовує термін «управління майном»¹⁵.

Висновки

Унормування правового режиму майна загальносоюзних громадських об'єднань (організацій) колишнього Союзу РСР неодноразово було метою законодавчих ініціатив як уряду, так і парламентарів зарубіжних держав. Окремими законопроектами передбачалося визначення процедури визнання повністю чи частково правонаступником відповідного майна державу. Деякими законопроектами пропонувалося правонаступниками такого майна визнати профспілкові організації або громадські організації України, які діяли як юридичні особи до 24 серпня 1991 року й не входили до складу загальносоюзних громадських об'єднань. Лише одна законодавча ініціатива була підтримана Верховною Радою України в Законі України «Про професійних творчих працівників та творчі спілки» щодо майна творчих спілок колишнього Союзу РСР.

---

¹⁵ Eighth Item on the Agenda. *Reports of the Committee on Freedom of Association. 358th Report of the Committee on Freedom of Association. 309th Session, Geneva, November 2010, ILO.* URL : 358th Report of the Committee on Freedom of Association (ilo.org). pp. 29–33. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---relconf/documents/meetingdocument/wcms_146695.pdf (дата звернення: 16.01.2023)

Аналіз положень проекту Закону України «Про правовий режим майна загальносоюзних громадських об'єднань (організацій) колишнього Союзу РСР» (№ 6420 від 10 грудня 2021 р.) свідчить, що проект не підпадає під дію міжнародно-правових зобов'язань України у сфері європейської інтеграції та не регулюється *acquis* Європейського Союзу. Однак основні засади майнових прав юридичних осіб визначені в Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р., зокрема у статті 1 Першого протоколу до Конвенції.

Дослідження правового регулювання діяльності профспілок у державах пострадянського простору (Казахстан, Естонія, Литва, Білорусь, Молдова, Грузія) свідчить про відсутність чітко визначеного правового режиму майна загальносоюзних громадських об'єднань (організацій) колишнього Союзу та наявність законодавчо окреслених майнових прав профспілок і правового статусу їх власності. В Естонії, наприклад, не передбачено, що майно профспілки, яка ліквідується, переходить в управління, відання або у власність державі, у той час як у Литві за рішенням суду таке майно може передаватись у власність держави лише в окремих випадках. У законодавстві Молдови визначено, що власність профспілок недоторкана, неподільна й не може бути націоналізована. Досвід Польщі та Албанії свідчить про складний законодавчий процес щодо визнання профспілок правонаступниками майна, адже державницька позиція цих країн звужує права профспілок до управління або відання майном без права відчуження.

***Дослідницька служба
Верховної Ради України***

*Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.